Julkinen

Katsaus rautatieliikenteeseen Ruotsissa ja Isossa-Britanniassa

Tanja Lähdetluoma

03.06.2016

Yhteisellä matkalla

Sisällysluettelo

1 EU-rautatiet

2 Palvelusopimusliikenne

3 Ruotsi

4 Iso-Britannia

5 Liitteet

Kotimaan markkinoiden avautumisen aste, v. 2011

Kotimaan kaupalliset matkustajaliikennemarkkinat suljettu	Open access*, mutta ei ulkopuolisia rautatieyhtiöitä markkinoilla	Open access ja ulkopuolisia rautatieyhtiöitä kaupallisen liikenteen markkinoilla
• Alankomaat (avattu juridisesti) • Belgia • Espanja • Irlanti • Norja • Portugali • Ranska • Suomi • Sveitsi	• Bulgaria • Kreikka • Latvia • Liettua • Luxemburg • Puola • Romania • Slovakia • Slovenia • Unkari • Viro	• Iso-Britannia • Italia • Itävalta (v. 2011) • Ruotsi • Saksa • Tanska • Tsekki (v. 2011)

*Open access= markkinat avattu kaupalliselle liikenteelle

Lähteet: IBM Rail Liberalisation Index 2011, European Railway Review, IRG Rail Annual Market Monitoring report 2014, Steer Davies Gleave -raportti 2012

Palvelusopimusliikenne Euroopassa

Palvelusopimusliikenne on edelleen hallitsevassa asemassa Euroopassa

- 62-65% EU:n kaikista matkustajaliikenne-km:sta on palvelusopimusliikennettä
- Käytännössä kaikki kaupunkiliikenne ja alueellinen liikenne kuuluu julkisen palvelun velvoitteen piiriin
- 2/3 tavanomaisesta kaukoliikenteestä kuuluu julkisen palvelun velvoitteiden piiriin
- Ruotsissa ja Suomessa palvelusopimusliikenteen osuus on sama, noin 45%

Palvelusopimusliikenteen rahoitus

- EU:ssa myönnettiin kaudella 2011–2012 julkista tukea rautateiden julkisen palvelun velvoitteisiin noin 18 miljardia euroa
- Ruotsissa julkisen tuen määrä on kolminkertaistunut v. 2010 jälkeen, jolloin kotimaan markkinat avattiin täysimääräisesti kilpailulle
- Isossa-Britanniassa valtion tuki matkustajaliikenteelle oli 3,2 miljardia euroa v. 2013 (ilman infrakustannuksia)

Lähteet: Komission neljäs kertomus rautatiemarkkinoiden kehityksen seurannasta, v.2014, Trafikanalys/Ruotsi

Kilpailun avautuminen

- Ruotsi EU:n liberaalein markkina (Rail Liberalisation index v. 2011)
- Kotimaan markkinat täysin avattu kilpailulle v. 2011
  - Poikkeuksena lentokenttäjuna
- *SJ:n* hallussa 90% kaupallisesta kaukoliikenteestä, alueellisessa liikenteessä enemmän muita toimijoita
  - Valtaosa kaukoliikenteestä operoidaan kaupallisin perustein
  - Trafikverket vastaa sopimuksista
- 21 lääniä kilpailuttavat kaikki alueellisen ja paikallisliikenteen PSO-sopimukset, joihin yleensä liittyy yksinoikeus
  - sopimuksista 45% muiden kuin SJ:n hallussa, pääosin *DSB*/Tanska, *NSB* /Norja tai *DB*/Saksa
  - kattavat 45% kaikista matkustaja-km, kesto 7-10v.

Ruotsi

Rataverkko ja kalusto

- Operaattorit vastaavat kalustohankinnasta kaupallisessa liikenteessä
- Kannattamattomassa alueellisessa liikenteessä kalusto liisataan joko lääniltä tai valtion organisaatiolta
- Inframanageri-toiminnot eriytetty liikennöinnistä, *Trafikverket*
- Läänien välinen, pääosin yksiraiteinen rataverkko on ylikuormittunut

Toimijat

- Ulkopuolisten toimijoiden markkinaosuudet EU:n keskiarvoa korkeampia
- Matkustajaliikenteessä reilut 15 toimijaa
- *SJ* on viime vuosina jättäytynyt pois alueellisen liikenteen kilpailutuksista ja keskittynyt kaupalliseen kaukoliikenteeseen
- Suurin osa alueellisesta liikenteestä on riippuvaista julkisesta tuesta
- Nopeajunaliikenteen kehittäminen noussut agendalle

Lähteet: IBM Rail Liberalisation Index 2011, ASTOC, yritysten www-sivustot, Mack Brooks: The Rail Market in the Nordic Countries 2013, OECD: Recent Developments in Rail Transportation Services 2013, International Railway Review 09-2014, Steer Davies Gleave –raportti 2012, Arriva: Liberalisation and competition in the European regional rail market 2013, INTER-Regio Rail: Regional Passenger Rail Transport in Europe

Ruotsin kilpailtu seudullinen liikenne ostoliikennettä

- Seudullinen viranomainen vastaa liikenteen tilaamisesta ja kilpailuttamisesta
- Julkisen tuen osuus vaihtelee välillä 40-70 %
- Ostoliikennemäärärahojen käyttö kasvanut kilpailun avaamisen jälkeen (v. 2010)
- V. 2014 junaliikenteen julkiset ostot 3,1 miljardia kruunua
  (yli 300 milj. euroa)

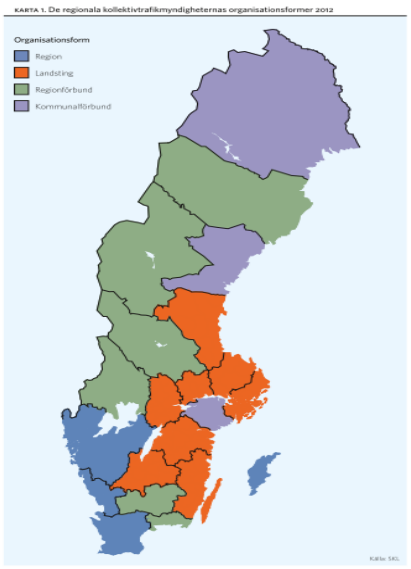

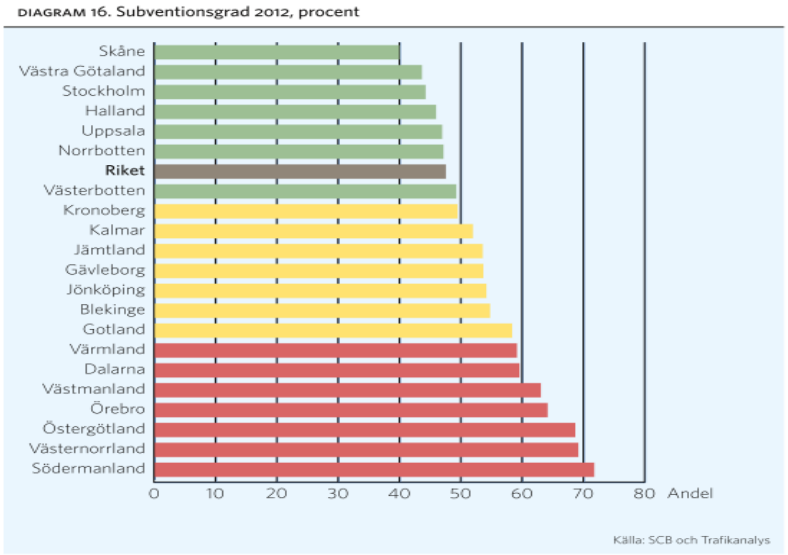

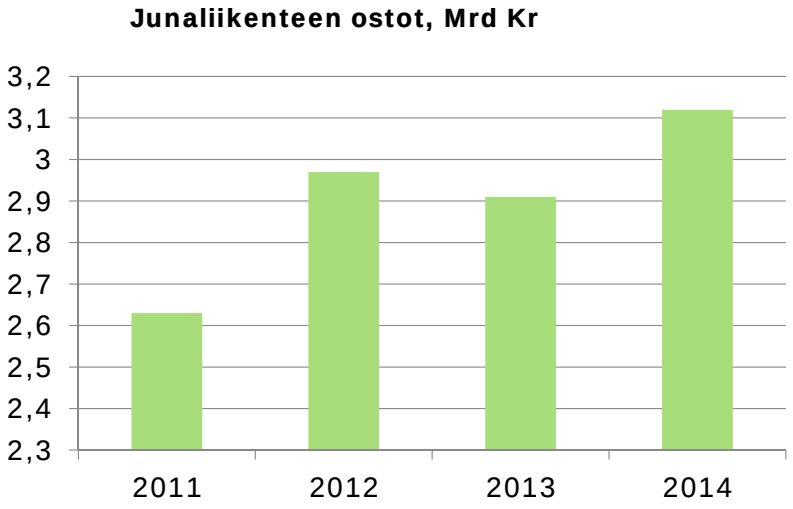

Lähteet: *Öppna jämförelser, Kollektivtrafik 2014, SKL* ja *Trafikanalysin tilastot*

Kilpailun avautuminen

- Kaikki matkustajaliikenne avattu kilpailulle
- PSO-sopimukset kilpailutetaan
  - Käytössä yksinoikeudet antavat franchising-sopimukset
  - PSO-sopimukset kattavat 99% kotimaan matkustaja-km:stä
  - Voluumeiltään isoja sopimuksia, kesto 5-7 v. + optiot
- Lisäksi pieni määrä open access-operaattoreita
  - Alle 1% aikataulutetuista juna-km:stä
  - Pääsy rataverkolle hyvin rajoitettua yksinoikeudet antavien franchising-sopimusten vuoksi

Iso-Britannia

Rataverkko ja kalusto

- Inframanageritoiminnot eriytetty liikennöinnistä, *Network Rail*
- Kalusto joko liisattu kalustoyhtiöiltä tai kaluston käytöstä on tehty pitkäaikaiset sopimukset kaluston valmistajien kanssa
- Rataverkko kärsii pullonkauloista ja niistä aiheutuvista häiriöistä liikenteelle
- Matkustajaliikenteen kasvu suurinta Euroopassa
- Junamatkustaminen asiakkaille kalliimpaa, kuin muualla Länsi-Euroopassa
- High Speed 2- projekti: nopeajunaverkoston rakentaminen

Toimijat

- Franchising= sopimus, joka antaa yksinoikeuden joko tietylle reitille/reiteille tai maantieteelliselle alueelle, tuottoriski yleensä jaettu
- Franchising-sopimuksissa operaattori pitää matkustajaliikenteestä saadut tuotot ja joko jakaa bonuksia valtiolle tai saa tukiaisia
- Franchising-sopimusten määrää on laskettu 19:ään (aikaisemmin 25)
- Ei määräävässä markkina-asemassa olevaa toimijaa
- Matkustajaliikenteessä 28 pääosin kotimaan markkinoilla toimivaa rautatieoperaattoria, markkinaosuudet jakaantuneet melko tasaisesti
- Tuotannon yksikkökohtaiset kustannukset eivät ole laskeneet viimeisen 15 v. aikana

Lähteet: IBM Rail Liberalisation Index 2011, www. rail.co.uk, IRG-RAIL Annual Market Monitoring Report 2014, OECD: Recent Developments in Rail Transportation Services 2013, European Commission: Fourth Report on Monitoring Development of the Rail Market, Steer Davies Cleare –tutkimus 2012, Arriva: Liberalisation and competition in the European regional rail market 2013, INTER-Regio Rail: Regional Passenger Rail Transport in Europe; The Rail Value of Money, 2011

Rautatiesektorin rahavirrat Isossa-Britanniassa

Sources of income

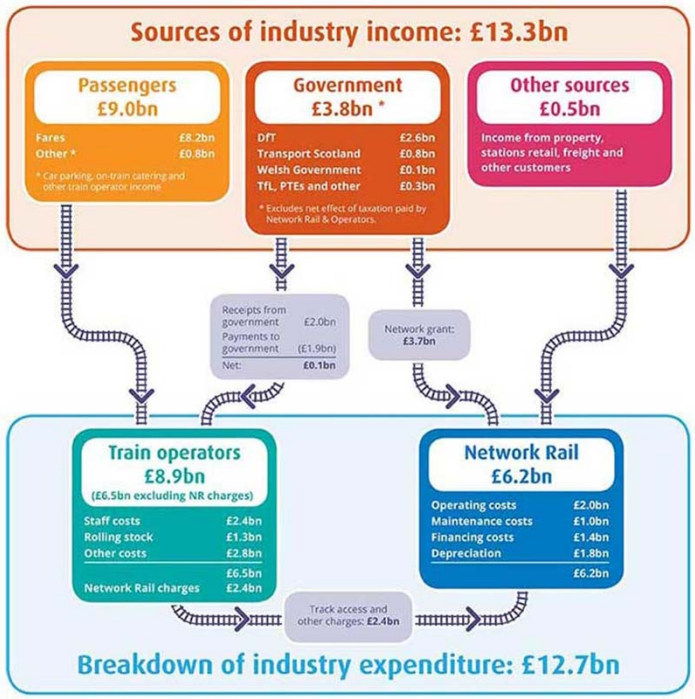

Lähde: Office of Rail Regulation: GB rail industry financial information 2013-14, February 2015

Liitteet
Komission neljäs kertomus rautatiemarkkinoiden kehityksen seurannasta, v. 2014

Matkustajaliikennemarkkinoiden rakenne EU-maissa

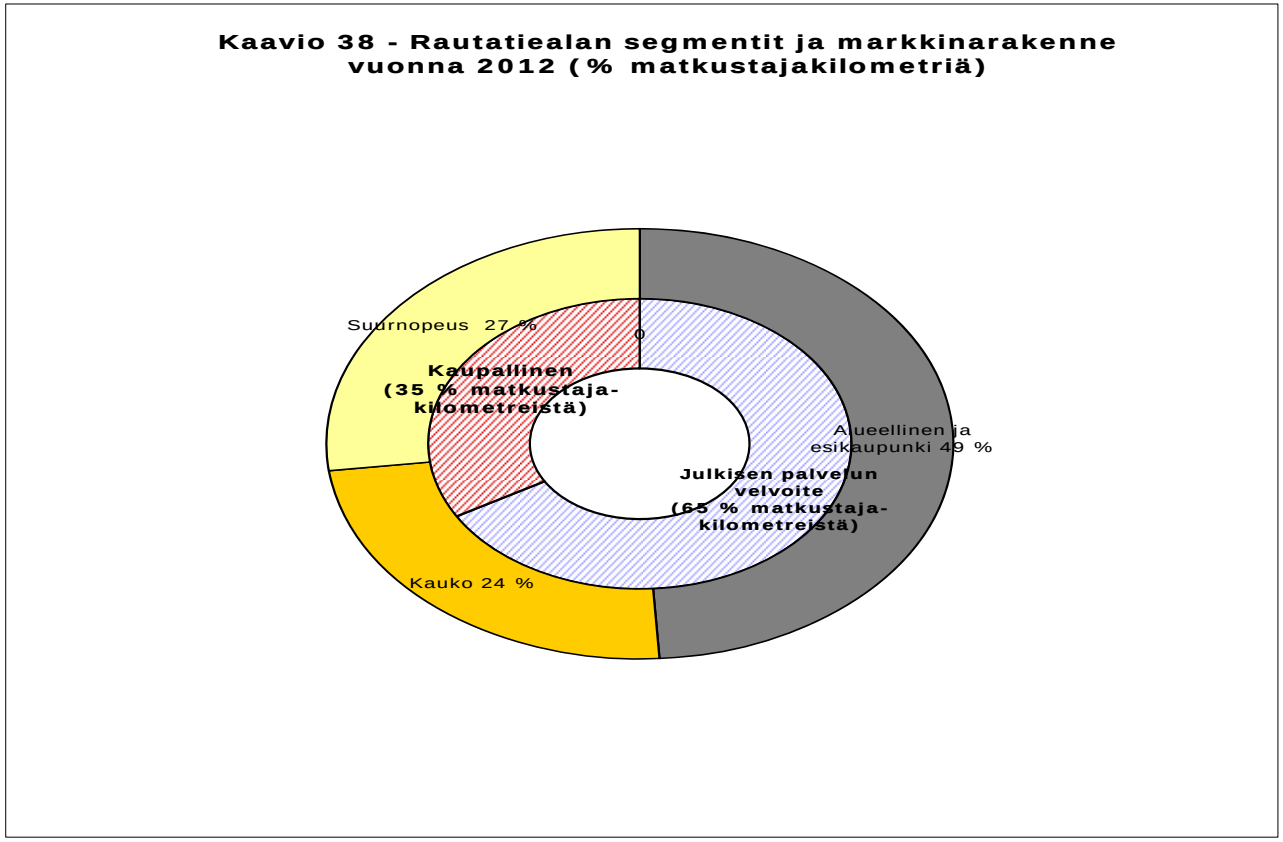

Lähde: *Komission neljäs kertomus rautatiemarkkinoiden kehityksen seurannasta, v.2014*

Rautatiematkustajaliikenteen jakauma kaupalliseen liikenteeseen ja julkisen velvoitteen liikenteeseen

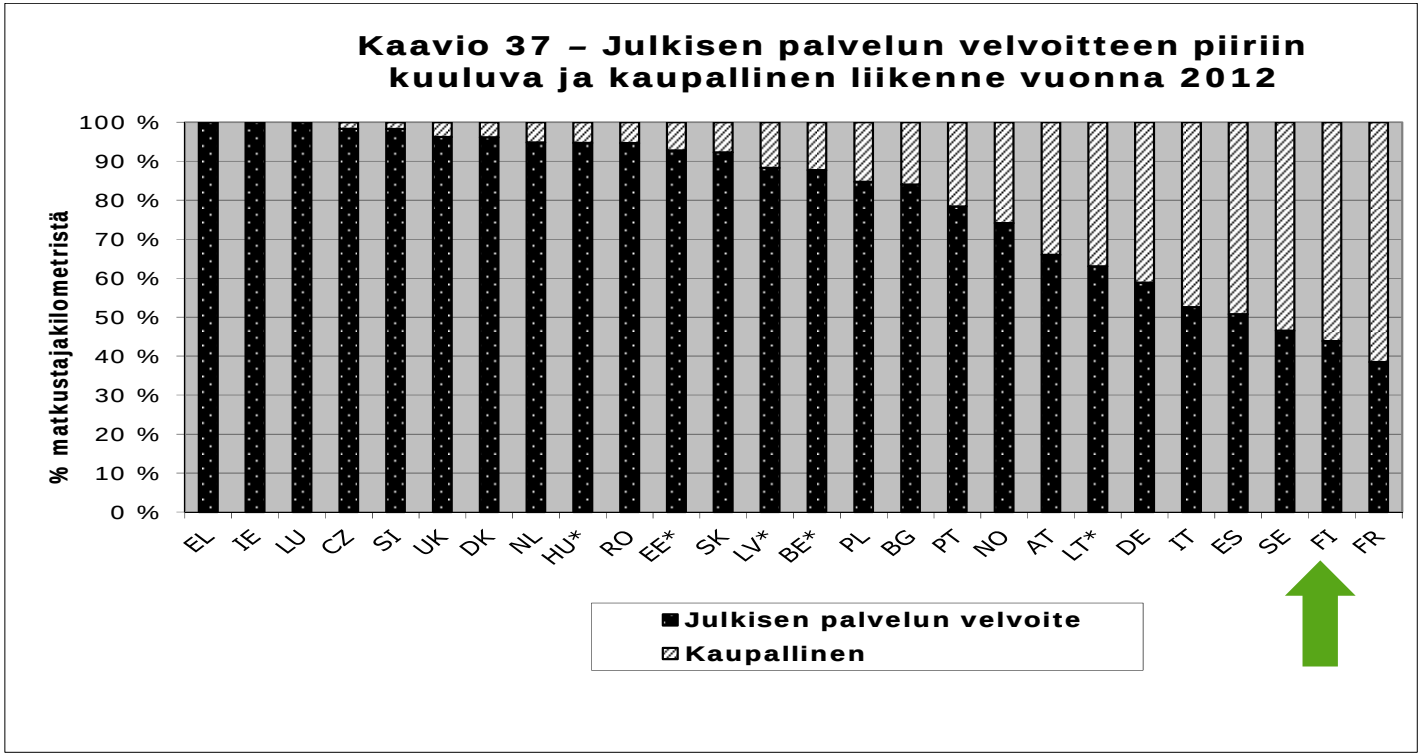

Lähde: *Komission neljäs kertomus rautatiemarkkinoiden kehityksen seurannasta, v.2014*

EU:ssa myönnetty julkinen tuki rautateiden julkisen palvelun velvoitteisiin

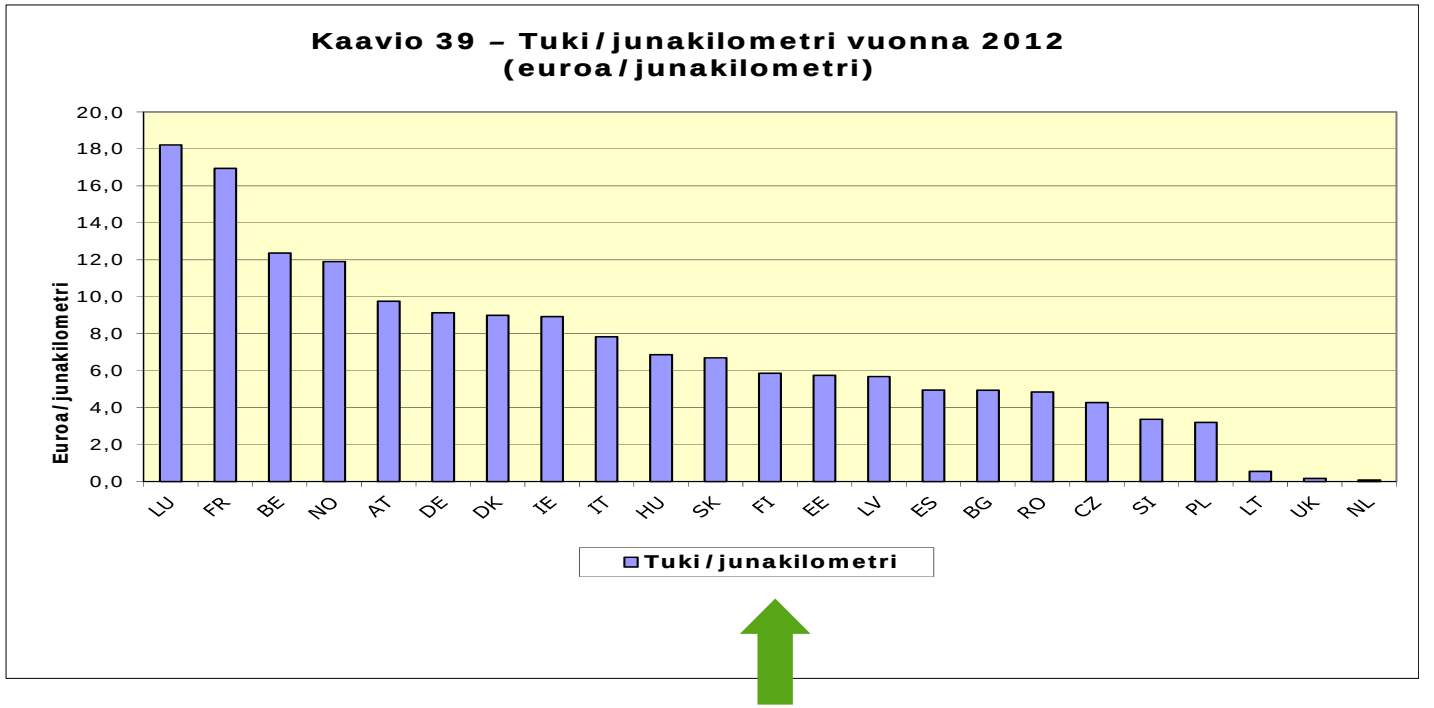

Lähde: *Komission neljäs kertomus rautatiemarkkinoiden kehityksen seurannasta, v.2014*